

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม: เปรียบเทียบกฎหมายไทย จีน และอนุสัญญา

UNESCO 2003

Intangible Cultural Heritage: A Comparative Study of Thai, Chinese, and the 2003 UNESCO Convention

เอกพงษ์ สารน้อย¹, ณภัชนันท์ เลื่อมประเสริฐ²,
และสุทศนีย์ นิตธีรรัตน์³

Egkpong Sarnnoi¹, Naphatchanun Luemprasert²,
and Suthatsanee Nithitirrat³

Received: April 1, 2025

Revised: May 15, 2025

Accepted: June 12, 2025

บทคัดย่อ

บทความ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม: เปรียบเทียบกฎหมายไทย จีน และอนุสัญญา UNESCO 2003” ฉบับนี้ เป็นการศึกษาบทกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ ได้แก่ อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage) ปี ค.ศ. 2003 พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 และกฎหมายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีน ปี ค.ศ. 2011 (Intangible Cultural Heritage Law of the People’s Republic of China) เมื่อศึกษา วิเคราะห์ และนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ ทำให้เห็นจุดเด่นและข้อบกพร่องของกฎหมายแต่ละฉบับ จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบพบว่า อนุสัญญาของ UNESCO เน้นความหลากหลายในการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมเพียงเท่านั้น ขณะที่กฎหมายของไทยและจีนมีแนวปฏิบัติการบังคับใช้กฎหมายที่ชัดเจน นอกจากการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบแล้ว คณะผู้ศึกษาได้มีการนำเสนอแนวทางการปรับปรุงกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายไทยมีประสิทธิภาพและความยั่งยืนมากยิ่งขึ้นในการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางการปรับปรุงจะมุ่งเน้นไปที่ระบบการเก็บข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่ พร้อมทั้งความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม, การอนุรักษ์, การสืบทอด

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, Email: egkpong.sa@spu.ac.th
Assistant Professor Dr., Faculty of Law, Sripatum University.

² นักวิจัยอิสระ, Email: Naphatchanun.l@gmail.com, independent researcher

³ นักวิจัยอิสระ, Email: Jing.17863@gmail.com, independent researcher

Abstract

The article titled “Intangible Cultural Heritage: A Comparative Study of Thai, Chinese, and the 2003 UNESCO Convention” presents a study of three legal frameworks: Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage (2003), the Act on the Promotion and Preservation of Intangible Cultural Heritage (2016) of Thailand, and the Intangible Cultural Heritage Law of the People's Republic of China (2011). Through examination, analysis, and comparative data, this study highlights the strengths and weaknesses of each legal framework. The comparative analysis reveals that the UNESCO Convention emphasizes the diversity of safeguarding intangible cultural heritage, while the laws of Thailand and China provide clear enforcement practices. In addition to the comparative study, the research team presents recommendations for improving the legal frameworks of Thailand to enhance their effectiveness and sustainability in the preservation and promotion of intangible cultural heritage. These improvement strategies focus on developing systems for data collection related to preservation and dissemination, alongside ensuring the ongoing participation of communities.

Keywords: Intangible Cultural Heritage, Preservation, Transmission

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

ภาพสะท้อนสังคมด้วย “วิถีชีวิตและวัฒนธรรม” ของผู้คนในพื้นที่ที่สามารถบอกเล่าการดำรงชีวิต ความเชื่อ ความหวังของมนุษย์ในสังคมนั้น การดำรงชีวิตของผู้คนแต่ละบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจึงแตกต่างกันตามเหตุและปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และช่วงเวลา ปัจจัยต่าง ๆ นี้มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจนสามารถถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาถึงปัจจุบัน โดยการบ่มเพาะ ปลูกฝัง ฝึกฝน และการรับประสบการณ์ด้วยตนเอง เรื่องต่าง ๆ ในอดีตถูกบันทึกผ่านความทรงจำ การบอกเล่าปากต่อปาก และการเขียนบันทึกในกระดาษ ขณะที่ปัจจุบันมีวิวัฒนาการด้วยระบบเทคโนโลยีที่สามารถบันทึกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สิ่งเหล่านี้กล่าวได้ว่าเป็น “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” (Intangible Cultural Heritage) ของผู้คน

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมหนึ่งในนั้นคือ เชื้อชาติและวัฒนธรรมของ “ประเทศจีน” ที่ประเทศไทยได้มีการติดต่อกันในสมัยอยุธยาและนำวัฒนธรรมต่าง ๆ มาปรับใช้ทั้งด้านการค้า วัฒนธรรมและสังคม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และอาหาร อาทิ ด้านวัฒนธรรม นำประเพณีและการทำอาหารมาปรับใช้ ได้แก่ ประเพณีการไหว้เจ้า และการทำอาหารด้วยการใช้เส้นบะหมี่หรือการทำติ่มซำ ด้านสถาปัตยกรรม ได้มีการสร้างอาคารและวัดที่ผสมผสานสถาปัตยกรรมไทยและจีนเข้าด้วยกัน ได้แก่ วัดราชโอรสารามราชวรวิหาร ซึ่งถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกันมาอย่างยาวนาน ต่อมาประเทศไทยและประเทศจีนสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตตั้งแต่ปี 2518 จนถึง

ปัจจุบัน เป็นระยะเวลากว่า 49 ปี โดยระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ดังคำกล่าวที่ว่า “จีนไทยใช้ฮั่นไกลพี่น้องกัน” ผู้เขียนจึงได้นำมาศึกษาและเปรียบเทียบกฎหมายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมร่วมกับประเทศไทย (ความสัมพันธ์ไทย – จีน, 2568)

จากที่กล่าวมามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมถือเป็นสมบัติล้ำค่าของมนุษย์ที่สามารถบอกเล่าเรื่องราว วิถีชีวิต และวัฒนธรรมได้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกประเทศตระหนักและให้ความสำคัญจึงเกิดการสงวนรักษาและปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีกฎหมายสำหรับควบคุมในระดับสากลและระดับประเทศ ประกอบด้วย กฎหมายระดับสากล “อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage) ปี ค.ศ. 2003” ของ United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) และกฎหมายระดับประเทศ ประเทศไทย “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559” และประเทศจีน “กฎหมายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีน ปี ค.ศ. 2011 (Intangible Cultural Heritage Law of the People’s Republic of China)” กฎหมายทั้ง 3 ฉบับได้กำหนดแนวทาง รูปแบบ และมาตรฐานในการดำเนินการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องไว้ในดำเนินการของประเทศ

บทความนี้จะกล่าวถึงการศึกษากฎหมายมรดกภูมิปัญญาวัฒนธรรมของ UNESCO ประเทศไทย และประเทศจีน เพื่อนำกฎหมายมาเปรียบเทียบและเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมายต่างๆ ให้ครอบคลุมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติทุกมิติได้อย่างสมบูรณ์และเกิดประสิทธิภาพต่อชุมชนผู้เป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบกฎหมายและนโยบายในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศไทย ประเทศจีน และอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ปี ค.ศ. 2003 โดย UNESCO
2. เพื่อวิเคราะห์ข้อดี ข้อด้อย และการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในแต่ละกรณี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงกฎหมายและนโยบายของประเทศไทยและประเทศจีนเพื่อการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ขอบเขตการศึกษา

1. การวิเคราะห์กฎหมายและมาตรการการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศไทย ประเทศจีน และอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ปี ค.ศ. 2003 โดย UNESCO
2. การศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น กฎหมาย นโยบาย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง
3. การศึกษามุ่งเน้นการเสนอแนะเชิงนโยบายและกฎหมายในบริบทของประเทศไทย

กรอบแนวคิดและทฤษฎี

1. นิยามของ “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ตามคำจำกัดความขององค์การ UNESCO

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage) ตามนิยามขององค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) หมายถึง แนวทางการปฏิบัติ การแสดงออกองค์ความรู้ ทักษะ ฝีมือ รวมถึงเครื่องมือ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง บางครั้งอาจเป็นชุมชน กลุ่มบุคคล หรือปัจเจกชนที่รับทราบว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าว ซึ่งมรดกนี้ถูกส่งต่อจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง และยังเกิดการ การเปลี่ยนแปลง ปรับตัว และพัฒนาอยู่เสมอ โดยการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมและความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนการปฏิสัมพันธ์กับสังคมรอบข้าง ณ ช่วงเวลานั้น ๆ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมมีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริมความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวในชุมชน และการสนับสนุนความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับโลก (UNESCO, 2003) การสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมข้างต้นนี้จำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมและการรักษาที่มีความยั่งยืน โดยให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมเป็นผู้มีบทบาทหลักที่สำคัญในการอนุรักษ์และสืบทอดความรู้และทักษะของตนไปสู่กลุ่มคนรุ่นถัดไป

แนวคิดหรือนิยามของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมไม่เพียงแต่มุ่งเน้นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เท่านั้น แต่เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการปกป้องและสืบทอดวัฒนธรรมของตนเอง การที่ชุมชนเป็นหลักในการมีส่วนร่วมรักษามรดกวัฒนธรรมดังกล่าวจะช่วยให้มรดกวัฒนธรรมเหล่านี้สามารถปรับตัวได้กับสังคมปัจจุบันด้วยความยั่งยืนและเหมาะสม นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยสร้างเสริมความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น และช่วยเพิ่มความเข้าใจเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมระหว่างภูมิภาคอีกด้วย (Blake, 2009)

2. แนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทยและประเทศจีน

ทฤษฎีด้านการรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาในประเทศไทยและประเทศจีน มีพื้นฐานมาจากการตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มคนในสังคม ประเทศไทยและจีนนั้นไม่ได้สงวนรักษามรดกวัฒนธรรมเพื่อเป็นการรักษาประวัติศาสตร์เพียงเท่านั้น แต่ยังทำไปเพื่อสนับสนุนความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติ นอกจากนี้มีจุดมุ่งหมายในการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวอีกด้วย

2.1 ภาพรวมแนวคิดการรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทย

การรักษา มรดกทางวัฒนธรรมในประเทศไทยนั้นเริ่มต้นมาจากการอนุรักษ์ประเพณี และขนบธรรมเนียมที่ถูกสืบทอดมาอย่างยาวนาน ทั้งนี้ยังมีการปรับตัววัฒนธรรมให้เข้ากับบริบทของสังคมในปัจจุบัน มรดกวัฒนธรรมจึงมีความเป็นพลวัต โดยในประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังเช่น พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ซึ่งพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดแนวทางในการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ โดยมีการมุ่งเน้นไปที่การอนุรักษ์ที่ยั่งยืนโดยยังคงความสมบูรณ์ไว้ ในขณะเดียวกันแนวคิดของการอนุรักษ์โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นได้ถูกรับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในภาค

ประชาชน และภาครัฐเพื่อควมมีประสิทธิภาพในการรักษาและส่งเสริมมรดกวัฒนธรรม (กรมศิลปากร, 2553)

2.2 ภาพรวมแนวคิดการรักษาและส่งเสริมมรดกทางวัฒนธรรมในประเทศจีน

การพัฒนาประเทศโดยการใช้กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมแห่งชาติ (Law of the People's Republic of China on the Protection of Cultural Relics) ขึ้นในปี ค.ศ. 1982 มุ่งเน้นไปในการปกป้องรักษาทั้งมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น ประเพณี รูปแบบสถาปัตยกรรม และศิลปะด้านการแสดง ทั้งนี้ยังมีการตรากฎหมายเพื่อเป็นการคุ้มครองมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งมากขึ้น คือ กฎหมายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีน ปี ค.ศ. 2011 โดยตราขึ้นภายใต้โครงสร้างของวัฒนธรรมที่มีความเจริญรุ่งเรืองที่มีความเชื่อมโยงกับนโยบายของรัฐบาลที่ออกมาเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Rong Chai & Hao Li, 2019)

นอกเหนือจากกฎหมายที่กล่าวมาข้างต้นแล้วนั้น รัฐบาลจีนยังมีแนวคิดที่มุ่งเน้นการผสมผสานระหว่างมรดกวัฒนธรรมร่วมกับระบบเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดเป็นเศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรม โดยแนวคิดดังกล่าว เป็นการส่งเสริมการใช้มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในเชิงการค้า เช่น การมีสินค้าทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศิลปะดั้งเดิม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Sun Nuo Zhu Ma & Badaruddin Bin Mohame, 2023)

3. กฎหมายของ UNESCO เกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้รับการคุ้มครองในระดับสากลจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) หรือ ยูเนสโก (UNESCO) ได้กำหนดเครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศภาคีสมาชิกเพื่อสร้างความรับรู้ ความเข้าใจ ความร่วมมือ และการบังคับใช้ในการปกป้องคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ภายใต้ “อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ พ.ศ. 2546 (Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage 2003)”

อนุสัญญานี้ได้นิยามคำว่า “มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้” หมายถึง การปฏิบัติ การเป็นตัวแทน การแสดงออก ความรู้ ทักษะ ตลอดจน เครื่องมือ วัตถุ สิ่งประดิษฐ์ และพื้นที่ทางวัฒนธรรมอันเป็นผล จากสิ่งเหล่านั้น ซึ่งชุมชน กลุ่มชน และในบางกรณีปัจเจกบุคคลยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของตน โดยกำหนดขอบเขตลักษณะของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ไว้ 5 สาขา ประกอบด้วย 1) ประเพณีและการแสดงออกที่เป็นมุขปาฐะ รวมถึงภาษาในฐานะพาหะ 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล 4) ความรู้และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม

อนุสัญญานี้มีจุดประสงค์สำคัญ ประกอบด้วย

- 1) เพื่อสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้
- 2) เพื่อประกันว่าจะให้ความเคารพมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของชุมชน กลุ่มชน และปัจเจกบุคคลที่เกี่ยวข้อง

3) เพื่อเพิ่มความตระหนักในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับ นานาชาติ ถึงความสำคัญของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และให้เกิดความชื่นชมร่วมกัน

4) เพื่อให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือระหว่างประเทศ

4. กฎหมายของประเทศไทยเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของประเทศไทยในอดีตได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ขณะนั้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมยังไม่ครอบคลุมบางส่วนหรือยังไม่ได้มีการปกป้องอย่างเป็นระบบ ต่อมาได้มีการเสนอร่าง “กฎหมายว่าด้วยมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ในสมัยรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี โดยเข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) และได้รับความเห็นชอบเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2558 ภายใต้อาณัติ “พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559” โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2559 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2559 เป็นต้นไป (วนิดา อินทรอำนวย, 2560)

พระราชบัญญัตินี้ ตามมาตรา 3 คำว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” หมายความว่า ความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติ หรือทักษะ ทางวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือวัตถุ ซึ่งบุคคล กลุ่มบุคคล หรือชุมชน ยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน และมีการสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่งโดยอาจมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมของตน

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม มาตรา 4 ที่ได้รับการส่งเสริมและรักษาตามพระราชบัญญัตินี้ ต้องมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งแบ่งไว้เป็น 7 ประเภท ประกอบด้วย 1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว 7) ลักษณะอื่นตามที่กำหนดในกระทรวง (พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559)

พระราชบัญญัตินี้ ตามมาตรา 5 – 11 จัดให้มีคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย 1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (ประธานกรรมการ) 2) กรรมการโดยตำแหน่ง 11 คน 3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ 8 คน โดยมีการกำหนดวาระการดำรงตำแหน่ง การประชุม และอำนาจหน้าที่อย่างชัดเจน ทั้งนี้ได้มีการกำหนดมาตราอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการในระดับต่าง ๆ อาทิ มาตรา 14 คณะกรรมการกรุงเทพมหานคร มาตรา 15 คณะกรรมการประจำจังหวัด และมาตรา 18 สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ เพื่อส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ตามพระราชบัญญัติ รวมถึงให้ชุมชนและบุคคลทั่วไปได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนหรือชุมชน โดยการดำเนินการร่วมกับคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อจัดทำรายการเบื้องต้นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

5. กฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนเกี่ยวกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

5.1 กฎหมายและนโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

สาธารณรัฐประชาชนจีนตรากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมแห่งชาติของสาธารณรัฐประชาชนจีน (Law of the People's Republic of China on the Protection of Cultural Relics) ขึ้นในปี ค.ศ. 1982 ต่อมาได้มีฉบับแก้ไขหลายครั้ง ซึ่งกฎหมายดังกล่าวตราขึ้นเพื่อมุ่งให้ความสำคัญในการปกป้องรักษาและ สืบหอดมรดกวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง กฎหมายฉบับนี้ไม่เพียงแต่อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้เท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ หรือเรียกอีกอย่างว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม (Intangible Cultural Heritage)”

แนวทางการปกป้องและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ถูกส่งเสริมและรักษาเพิ่มเติม เนื่องจากคณะกรรมการประจำสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติจีนได้มีการตรากฎหมายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในปี ค.ศ. 2011 (Intangible Cultural Heritage Law of the People's Republic of China) โดยเนื้อหาสำคัญแต่ละมาตรามีเนื้อหาดังนี้

5.1.1 มาตราที่ 1 วัตถุประสงค์

กฎหมายฉบับนี้ตราขึ้นเพื่อสืบหอดและส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดั้งเดิมของประเทศจีน เพื่อเป็นการรักษาอารยธรรม สร้างความรู้ และความเข้าใจของวัฒนธรรมดั้งเดิมให้แก่คนรุ่นปัจจุบัน

5.1.2 มาตราที่ 2 นิยาม

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมถูกกล่าวถึงในกฎหมายฉบับนี้ หมายถึง การแสดงออกของวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ โดยประกอบด้วย

- 1) วรรณกรรมมุขปาฐะ และภาษาที่ใช้ถ่ายทอด
- 2) ศิลปะ การเขียนพู่กันจีน ดนตรี การเต้นรำ จั้ว และกายกรรมโบราณ
- 3) ความสามารถทางงานฝีมือ การแพทย์และยา รวมทั้งปฏิทินโบราณ
- 4) ประเพณีโบราณในงานพิธี เทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ
- 5) กีฬาและมหรสพโบราณ
- 6) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอื่น ๆ

5.1.3 มาตราที่ 3 การขึ้นทะเบียน

รัฐบาลจีนมีมาตรการในการจัดบันทึก การจัดเก็บเอกสารข้อมูล เพื่อเป็นการเก็บรักษามรดกวัฒนธรรมและมีการเผยแพร่เพื่อเป็นการสืบหอดและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ต้งามของชนชาติจีน

5.1.4 มาตราที่ 4 ความจริงแท้

การปกป้องและส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจะต้องมีการให้ความสำคัญต่อแก่น และความจริงแท้ของมรดกวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นบริบทและองค์ความรู้ของวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ในการรักษา และการพัฒนาของสังคม

5.1.5 มาตราที่ 6 - 10 แนวทางปฏิบัติของรัฐ

รัฐบาลจีนได้กำหนดแนวทางปฏิบัติในการอนุรักษ์และเก็บรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงขึ้นไปต้องบรรจุงานอนุรักษ์ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พร้อมจัดตั้งงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงาน โดยเฉพาะในเขตชนเผ่าและพื้นที่ยากจน หน่วยงานด้านวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบการอนุรักษ์ รวมถึงสนับสนุนการประชาสัมพันธ์เพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน องค์กร และหน่วยงานอื่น ๆ ที่ยังมีมอบรางวัลแก่ผู้ที่มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์

5.1.6 มาตราที่ 11 - 17 การจัดหน้าที่ในการสำรวจมรดกวัฒนธรรม

หน้าที่การสำรวจมรดกวัฒนธรรมในประเทศจีนถูกกำหนดให้ฝ่ายปกครองท้องถิ่นระดับสูง (โครงสร้างการปกครองท้องถิ่นระดับที่ 2 ขึ้นตรงกับหน่วยงานท้องถิ่นระดับมณฑล) ขึ้นไปมีหน้าที่ดำเนินการสำรวจ โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านวัฒนธรรมต้องเก็บข้อมูล สร้างระบบแบ่งปันข้อมูลที่เป็นระเบียบจัดเก็บรักษาไว้

5.1.7 มาตราที่ 28 - 37 แนวทางการสืบทอดและเผยแพร่

รัฐบาลกลางจะเป็นผู้กำหนดองค์กรและหน่วยงานท้องถิ่นควรจะมีบทบาทอย่างไร รวมถึงการให้ความสนับสนุนต่อผู้สืบทอดมรดกวัฒนธรรมที่มีความเชี่ยวชาญ พร้อมทั้งจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้ในการสืบทอดและเผยแพร่วัฒนธรรม ตลอดจนไปจนถึงการส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่ต่อยอดไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทั้งนี้ผู้สืบทอดต้องมีหน้าที่หลักในการรักษาและส่งต่อมรดกวัฒนธรรม หากไม่ปฏิบัติตามจะถูกเพิกถอนสถานะตามหลักกฎหมาย

5.1.8 มาตราที่ 38 - 42 บทลงโทษทางกฎหมาย

การกำหนดบทลงโทษสำหรับการละเมิดในหลายกรณี โดยเจ้าหน้าที่รัฐที่ละเลยหรือใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิดจะต้องรับโทษตามกฎหมาย หากการละเมิดเกิดขึ้นระหว่างการสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและก่อให้เกิดความเสียหายต่อวัตถุหรือสถานที่สำคัญ ผู้กระทำผิดจะต้องรับผิดชอบทางแพ่งหรือได้รับโทษด้านความสงบเรียบร้อย นอกจากนี้ ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎหมายในกรณีที่ร้ายแรงจะถูกปรับหรือรับโทษทางอาญาตามความเหมาะสม

ใจความหลักมีเนื้อหาที่ชัดเจนว่าต้องมีการจัดเก็บข้อมูลของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญทั้งในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ โดยนอกจากขั้นตอนการจัดเก็บข้อมูลแล้ว ต้องมีการรักษาและฟื้นฟูมรดกวัฒนธรรมที่ทำการขึ้นทะเบียน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในพื้นที่ หรือชุมชนที่เป็นเจ้าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้มรดกวัฒนธรรมดังกล่าวสามารถสืบทอดต่อไปได้สู่คนรุ่นต่อไป (Chen, 2015)

5.2 แนวทางการปฏิบัติของรัฐบาลกลางและท้องถิ่นในสาธารณรัฐประชาชนจีน

สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยรัฐบาลกลางค่อนข้างมีความสำคัญในการวางนโยบายและมาตรการสำหรับการรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยการใช้ข้อบังคับและกฎหมายที่มีความชัดเจนและมีความเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีการกล่าวถึงความจำเป็นของการฟื้นฟูวัฒนธรรมเดิม ต่อมาในระดับท้องถิ่น รัฐบาลส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลกลาง และยังมีการมอบหมายงานโดยการจัดตั้งองค์กรหรือหน่วยงานสำหรับการอนุรักษ์และส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะ ซึ่งมีพันธกิจหลักในการ

ทำการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ประเพณีดั้งเดิม เทศกาลพื้นบ้าน และ ศิลปะการแสดงดั้งเดิมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม

นอกจากการตรากฎหมายและข้อบังคับที่ชัดเจนจากรัฐบาลจีนแล้วนั้น ทางรัฐบาลยังมีการสนับสนุนความร่วมมือในภาครัฐและภาคเอกชน ในการส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาที่ตนเป็นเจ้าของ ผ่านการจัดเก็บข้อมูลของมรดกวัฒนธรรมในรูปแบบเอกสารดิจิทัล วิดีโอ รวมไปถึงการจัดแสดงผ่านพิพิธภัณฑ์ในท้องถิ่น รวมไปถึงการสนับสนุนศิลปินท้องถิ่นด้วยการบ่มเพาะศิลปินให้มีความสามารถในการสอน หรือถ่ายทอดทักษะ ฝีมือให้แก่คนรุ่นต่อไป (Sun Nuo Zhu Ma & Badaruddin Bin Mohame, 2023)

5.3 มาตรการในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีน

รัฐบาลจีนมีนโยบายและกฎหมายในการปกป้องรักษามรดกวัฒนธรรมที่ชัดเจน แต่ยังคงมีความปัญหา ที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว ซึ่งปัญหาหลักที่พบคือการเร่งพัฒนาเมืองและ เศรษฐกิจ ส่งผลให้พื้นที่ชุมชนเกิดการสูญเสียมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญไป วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ถูกแทนที่ด้วยวิถีชีวิตแบบใหม่ตามแบบสังคมสมัยใหม่ และยังขาดการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ ฝีมือ ไปยังคนรุ่นใหม่ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญหายของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในอนาคต

6. การเปรียบเทียบและการปรับปรุงกฎหมายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

6.1 การเปรียบเทียบ

1) ขอบเขตการคุ้มครอง

เมื่อศึกษาที่อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในปี ค.ศ. 2003 จาก UNESCO จะพบว่าอนุสัญญาดังกล่าวมีการมุ่งเน้นไปที่การเคารพสิทธิของชุมชนผู้เป็นเจ้าของ และตัวมรดกวัฒนธรรม และการให้ความยอมรับต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ไม่ได้มีการกำหนดนโยบายหรือการจัดทำแผนสำหรับการป้องกัน หรือส่งเสริมที่ชัดเจน ในขณะที่กฎหมายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีน ปีค.ศ. 2011 ได้มีการจัดทำแผนการคุ้มครองรวมถึงการเผยแพร่อย่างชัดเจน โดยการจัดตั้งระบบการคุ้มครองผ่านหน่วยงานและองค์กรในระดับชาติ และระดับท้องถิ่น ตลอดจนไปจนถึงการให้ความสำคัญต่อการบูรณาการความรู้เพื่อการศึกษาและการสืบทอด ซึ่งจะมี ความคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ปีพ.ศ. 2559 ที่มีการ มุ่งเน้นในการสร้างระบบข้อมูลและการสนับสนุนในด้านการศึกษาวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พร้อมทั้งการสนับสนุนให้เกิดการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมภายในชุมชนผู้เป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรม

2) การมีส่วนร่วมของชุมชน

อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในปี ค.ศ. 2003 จาก องค์การ UNESCO มีการระบุชัดเจนในด้านการสนับสนุนให้ชุมชนผู้เป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรมมีส่วนร่วม อย่างเต็มที่ในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของตนเอง โดยชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในการ จัดทำแผนการอนุรักษ์ร่วมกับภาครัฐ เช่นเดียวกันกับกฎหมายมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของ สาธารณรัฐประชาชนจีน ปีค.ศ. 2011 ที่มีการกำหนดให้มีแนวทางการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมจากการมี ส่วนร่วมของชุมชนผู้เป็นเจ้าของมรดกวัฒนธรรม โดยการกำหนดให้องค์กรระดับท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล เพื่อเอื้อ

ให้ชุมชนสามารถเข้าถึงและมีบทบาทในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเช่นเดียวกันกับในประเทศไทย โดยมีพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ปีพ.ศ. 2559 ได้มีใจความที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนผู้เป็นเจ้าของวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ โดยการส่งเสริมให้ชุมชนนั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสืบทอดและการพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะ และฝีมือ

3) ระบบการบังคับใช้และการสนับสนุน

องค์การ UNESCO ไม่ได้มีระบบการบังคับใช้แบบเฉพาะเจาะจงในอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในปี ค.ศ. 2003 แต่ในอนุสัญญานี้เน้นไปที่การตรวจสอบและการประเมินผลการดำเนินงานของประเทศภาคีสมาชิก ซึ่งแตกต่างไปจากประเทศจีนที่มีการระบุเรื่องการบังคับใช้และบทลงโทษของการละเลย และละเมิดอย่างชัดเจน นอกจากนี้ยังมีการระบุถึงการให้ความสนับสนุนทางการเงินสำหรับโครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ และมีการจัดตั้งกองทุนไว้สำหรับการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมโดยเฉพาะ ซึ่งในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ปีพ.ศ. 2559 ได้มีความคล้ายคลึงกับกฎหมายของประเทศจีนในเรื่องของการมีทุนสนับสนุนด้านการศึกษาวิจัยในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม แต่ในด้านการบังคับใช้ แนวทางการปฏิบัตินั้นมีการกล่าวถึงบ้าง แต่ยังไม่ชัดเจนมากนัก และไม่มีการกล่าวถึงบทลงโทษทางกฎหมายสำหรับผู้ละเมิด หรือละเลยต่อเจ้าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว

6.2 การปรับปรุงกฎหมายเพื่อการจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

6.2.1 แนวทางการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลของ UNESCO

ผู้ศึกษามีความคิดเห็นว่าทั้งประเทศไทยและประเทศจีนควรมีการกำหนดนโยบายสำหรับ การอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ เพื่อความยั่งยืนในการสงวนรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยมีแนวทาง ดังนี้

1) การสร้างกรอบนโยบายการอนุรักษ์ที่ชัดเจน

กระบวนการนี้จะส่งผลให้การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม มีความเป็นระบบมากขึ้น โดยต้องกำหนดมาตรฐานให้สอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์ขององค์การ UNESCO ดังนั้นกฎหมายไทยควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ในการดำเนินงานแต่ละด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประเมินมรดกวัฒนธรรม การอนุรักษ์ การส่งเสริม และการเผยแพร่ ส่วนนี้กฎหมายของจีนได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนอยู่แล้ว

2) การพัฒนามาตรฐานประเมินมรดกวัฒนธรรม

ประเทศไทยและจีนควรมีการพัฒนากระบวนการนี้ เพราะส่งผลให้ การอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพมากขึ้น และยังมีส่วนช่วยให้การดำเนินงาน มีความโปร่งใส ซึ่งกระบวนการนี้อาจจะครอบคลุมถึงการประเมินผลกระทบจากการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับมรดกเหล่านั้น และการจัดทำแผนการอนุรักษ์ ที่มีการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น

3) การสร้างระบบฐานข้อมูลมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

ประเทศจีนมีระบบการขึ้นทะเบียน และการจัดทำเอกสารแบบดิจิทัล ชัดเจนแล้ว เพราะฉะนั้นประเทศไทยควรมีการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลที่ชัดเจนและ เป็นมาตรฐานในการเก็บข้อมูลมรดกวัฒนธรรม เพื่อความมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ซึ่งควรจะมีการรวบรวม

ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรม รวมถึงรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และลักษณะเฉพาะเพื่อให้ดำเนินการอนุรักษ์มีพื้นฐานข้อมูลที่ชัดเจน

4) การจัดทำแผนการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม

ประเทศไทยและประเทศจีนควรมีการกำหนดแนวทางที่เป็นรูปธรรม โดยมีการระบุแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน เช่น การระบุการใช้ทรัพยากรที่ชัดเจน การตั้งเป้าหมายของการอนุรักษ์และมาตรการต่าง ๆ ที่ตรวจสอบและวัดผลได้ เพื่อให้เกิดระบบและมีประสิทธิภาพที่มากขึ้น

5) แนวทางการตรวจสอบโครงการที่มีประสิทธิภาพ

ประเทศไทยและประเทศจีนควรมีการกำหนดระบบของการตรวจสอบและประเมินผลที่มีความชัดเจน เพื่อเป็นความมั่นใจว่าการดำเนินงานเป็นไปตามมาตรฐาน อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงการปรับปรุงแก้ไขแผนการดำเนินงานเพื่อให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

6.2.2 แนวทางในการพัฒนาโครงสร้างการบริหาร

ประเทศไทยและประเทศจีนควรมีการจัดตั้งหน่วยงานหรือองค์กรที่มีความชำนาญ ในการจัดการบริหาร มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ถึงแม้ว่าในประเทศไทยจะมีกระทรวงวัฒนธรรม และประเทศจีนมีสภารัฐกิจ ที่มีหน้าที่หลักในการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมอยู่แล้วนั้น แต่ทั้งสองประเทศก็ยังต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะทางเพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างความเชี่ยวชาญในระดับที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น โดยมีหน้าที่หลัก ดังนี้ การวิจัยและการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้ในเชิงลึก การประสานงานและการกำกับดูแลงานอนุรักษ์วัฒนธรรมในระดับท้องถิ่น การฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะเพื่อการสืบทอด เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีส่วนช่วยในการพัฒนากลยุทธ์ในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ มรดกวัฒนธรรม

6.2.3 มาตรการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและกองทุนสนับสนุน

แม้ว่าในกฎหมายของประเทศไทยและประเทศจีนมีการระบุอย่างชัดเจนถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และการตั้งกองทุนสนับสนุนงานวัฒนธรรมแล้ว แต่การพัฒนามาตรการนี้ยังคงมีความจำเป็น เนื่องจากบริบทสังคมปัจจุบันก่อให้เกิดความท้าทายในการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพราะฉะนั้นในประเทศไทยและประเทศจีนควรมีการพัฒนาในด้านการขยายการฝึกอบรมและส่งเสริมทักษะที่ทางชุมชนสามารถเข้าถึงและมีส่วนร่วมได้มากขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทหรือกลุ่มคนรุ่นใหม่ ที่ขาดการตระหนักรู้ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชนจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการอนุรักษ์และสืบทอดองค์ความรู้ที่ยั่งยืน เป็นไปตามหลักการโมเดลเกลียวสามสาย (Triple Helix Model) โดย Etzkowitz and Leydesdorff (1995, 2000) การประเมินและปรับปรุงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างสม่ำเสมอเป็นสิ่งสำคัญ เช่นเดียวกับการขยายกองทุนสนับสนุนที่โปร่งใสและเข้าถึงได้ง่ายขึ้น เพื่อให้เกิดแรงจูงใจและการสนับสนุนที่ต่อเนื่องในการอนุรักษ์

จากที่กล่าวมาข้างต้น การคุ้มครองมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ระหว่างอนุสัญญาของ UNESCO ปี ค.ศ. 2003 กับกฎหมายของประเทศจีนปี ค.ศ. 2011 และพระราชบัญญัติของประเทศไทยปี พ.ศ. 2559 พบว่า UNESCO ให้เคารพสิทธิของชุมชน แต่ไม่มีนโยบายการส่งเสริมที่ชัดเจน ขณะที่ประเทศจีนมีแผนคุ้มครองที่ชัดเจนและระบบสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพ ส่วนประเทศไทยให้ความสำคัญกับการสร้างข้อมูลและสนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของชุมชนในอนุสัญญาของ

UNESCO และกฎหมายของประเทศจีนได้รับการสนับสนุนอย่างสมบูรณ์เช่นเดียวกับพระราชบัญญัติของประเทศไทยที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ ด้านการบังคับใช้ องค์การ UNESCO ไม่มีระบบบังคับใช้ที่เฉพาะเจาะจง ขณะที่ประเทศจีนมีกฎหมายและบทลงโทษชัดเจน แต่พระราชบัญญัติประเทศไทยยังขาดความชัดเจนในเรื่องการบังคับใช้และบทลงโทษสำหรับผู้กระทำละเมิดต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2562). นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2567 จาก http://www.culture.go.th/off_secretary/ewt_dl_link.php?nid=642
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2559). พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 และอนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ค.ศ. ๒๐๐๓. สืบค้นจาก <http://book.culture.go.th/newbook/ich/ich2559.pdf>
- ชัยญานันต์ บุชบรรณ (2565). มาตรการทางกฎหมายในการปกป้องและส่งเสริมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เปรม ถาวรประภาสวัสดิ์. (2559). พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559: การรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2566, จาก: https://old.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=54975&filename=house2558_2
- ลิขิต ฮุนตระกูล (2495). ประวัติการสัมพันธ์ระหว่างชาติไทยและชาติจีนแต่ยุคโบราณจนถึงสมัยชาติไทยได้มาตั้งกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีแห่งประเทศไทย. โรงพิมพ์ไทยพิทยา.
- สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปักกิ่ง (2568). ความสัมพันธ์ไทย – จีน. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2568, จาก: https://thaiembbeij.org/th/republic-of-china/thai-relations-china/?utm_source=chatgpt.com
- สุวรรณา สังข์สุกใส. (2547). วัฒนธรรมไทย-จีน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วนิดา อินทรอานวย. (2560). พ.ร.บ. ส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ วันที่ 18 ตุลาคม 2567, จาก: https://cdc.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1761
- Blake, J. (2009). *UNESCO's 2003 Convention on Intangible Cultural Heritage: The Implications of Community Involvement in 'Safeguarding'*. (p. 45-58). สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2567 จาก <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780203884973-8/unesco-2003-convention-intangible-cultural-heritage-implications-community-involvement-safeguarding-janet-blake>
- Chen, Y. (2015). *Cultural Relics Protection in China: Development and Challenges*. Journal of Chinese Cultural Studies, 12(3), 45-58.
- Etzkowitz and Leydesdorff. (1995, 2000). The Triple Helix: University-industry-government

- innovation in action. สืบค้นเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2567 จาก
https://www.researchgate.net/publication/254394246_The_Triple_Helix_University-industry-government_innovation_in_action_-_By_Henry_Etzkowitz
- Lenzerini, F. (2011). *Intangible Cultural Heritage: The Living Culture of Peoples*. European Journal of International Law, 101-120. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2567 จาก
<https://shorturl.asia/X3TZD>
- Rong Chai & Hao Li. (2019). A Study on Legislation for Protection of Cultural Relics in China: Origin, Content and Model. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2567 จาก
https://www.researchgate.net/publication/335451191_A_Study_on_Legislation_for_Protection_of_Cultural_Relics_in_China_Origin_Content_and_Model
- Sun Nuo Zhu Ma & Badaruddin Bin Mohame. (2023). Heritage Tourism an Cultural Identity in China: Challenges and Opportunities for Development. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2567 จาก https://www.researchgate.net/publication/372300363_Heritage_Tourism_and_Cultural_Identity_in_China_Challenges_and_Opportunities_for_Development
- The Supreme People's Court of the People's Republic of China. (2015). Law of the People's Republic of China on Protection of Cultural Relics. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2567 จาก http://www.npc.gov.cn/zgrdw/englishnpc/Law/200712/13/content_1384015.htm
- UNESCO. (2003). *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2567 จาก https://english.court.gov.cn/2015-07/17/c_761516_3.htm
<https://ich.unesco.org/doc/src/15164-EN.pdf>